

Список використаних джерел

1. Малахова В.В., Зарубей В.В. Особливості організації досудового розслідування в умовах воєнного стану. Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м.Київ, 18 листопада 2022). С.212-214.

2. Гловюк І., Тетерятник Г.,Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 25 березня 2022 року). Львів-Одеса-Дніпро, 2022. 48 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 23.04.2023).

4. Ємельянов Р., Белікова Є.. Право людини на недоторканість житла в умовах воєнного стану. КРИМІНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ : матеріали Круглого столу (23 вересня 2022 року) / упор. І.В.Гловюк, Н.Р. Лашук, В.В.Навроцька, І.Р.Серкевич, Н.І.Устрицька. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 332 с.

Осадча Карина Олександрівна,

курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сухомлин Юлія Володимирівна

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА АБО ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ: ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТА ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ

Реалізація кримінального процесуального законодавства обов'язково здійснюється ґрунтуючись на принципах, визначених законом. Принципи є гарантією дотримання прав і законних інтересів особи та прийняття законного й обґрунтованого рішення за результатами кримінального провадження. Втілення в кримінальному

законодавстві принципу недоторканності житла та іншого володіння особи є передумовою забезпечення прав і законних інтересів громадян, залучених до процесу кримінального судочинства.

Держава зобов'язується покладати на себе охорону людських прав та свобод, серед яких зокрема наявне право на недоторканність житла особи. Відповідне право задекларовано в міжнародно-правових актах та конституціях правових держав. Зокрема Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод забезпечується право людей на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

Конституція України відповідно до міжнародно-правових стандартів у статті 30 визначає недопущення проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку. [3]

Під проникненням до житла чи іншого володіння осіб розуміють вхід працівників правоохоронних органів до цих приміщень. У контексті кримінального процесуального права проникнення до житла стосується переважно проведення окремих слідчих (розшукових) дій - огляду, обшуку, затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. [1]

Кримінальний процесуальний кодекс України регулює порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи в статтях 13 та 233. Відповідно до ст. 13 КПК України недоторканність житла виступає засадою кримінального провадження, а в ст. 233 КПК України визначається процесуальний порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи. [5]

Проникнення до житла або іншого володіння особи здійснюється у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством трьома шляхами. Перший спосіб здійснення проникнення до житла здійснюється за добровільною згодою особи, яка ними володіє чи користується, тобто є позасудовим. Працівник правоохоронного органу звертається до особи, яка володіє (користується) житлом чи іншим володінням, за отриманням згоди (дозволу) на проникнення і подальше вчинення певних процесуальних дій. Відповідно можливість проведення таких дій виникає виключно після надання згоди особою, що є власником об'єкту. Законодавством не врегульовано питання того, у якій саме формі має бути наданий дозвіл, а тому це переважно встановлюється ситуативно.

Зокрема у випадку здійснення проникнення до житла чи іншого володіння особи працівниками патрульної поліції, що прибули за

викликом на місце події, для надання допомоги, одержання інформації або складання протоколу про здійснене адміністративного, надання згоди у письмовій формі переважно не здійснюється. Однак у випадку необхідності проведення слідчих (розшукових) дій згода на проникнення до житла чи іншого володіння особи має бути зафіксовано письмово. [1]

Вона здійснюється особисто власником або користувачем і є безпосереднім доказом добровільного волевиявлення. Дозвіл складається у довільній формі, але мусить містити дату складання цього документа, відомостей про власника (користувача), виду житла чи іншого володіння, точної адреси або місця розташування. Зокрема важливим є зазначення часу складення згоди, оскільки в подальшому це може мати значення в процесі оцінки правомірності дій працівників правоохоронних органів.

Другий спосіб проникнення до житла чи іншого володіння особи - на підставі ухвали слідчого судді. Його здійснюють переважно у випадках, не надання добровільну згоду на проникнення або є висока ймовірність того, що не надасть, а також коли немає підстави для проникнення до житла в невідкладних випадках, або коли слідча (розшукова) дія повинна чи може бути проведена на підставі ухвали слідчого судді, незалежно від згоди власника на її проведення в його житлі чи іншому володінні (обшук, огляд). Відповідно перед здійсненням проникнення до житла чи іншого володіння особи обов'язковим є отримання. [5]

У такому випадку перед проникненням необхідно обов'язково отримати ухвалу слідчого судді на проведення огляду чи обшуку житла або іншого володіння особи, яка виноситься на підставі клопотання слідчого (дізнавача) за погодженням з прокурором, у якому обґрунтовано необхідність проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії.

Однак, якщо огляд певного володіння особи не пов'язаний з проникненням до нього, а передбачають лише візуальний огляд (наприклад, автомобілю на місці вчинення дорожньо-транспортної пригоди), то наявність добровільної згоди особи або ухвали слідчого судді не є необхідною, адже недоторканність житла або володіння особи не буда порушена.

В окремих випадках існує необхідність проведення невідкладного обшуку, в ході якого проводиться проникнення до житла чи іншого володіння особи. У такому разі слідчим виноситься постанова про його проведення в порядку, передбаченому ст. 100, 233 КПК України. У такій постанові обов'язково зазначається мету обшуку й обґрунтовується невідкладність випадку проведення цієї слідчої (розшукової) дії без ухвали слідчого судді і пред'являють особі, у приміщенні чи володінні якої мають проводити обшук.

У законодавстві чітко визначено перелік випадків, що є підставою для негайного проникнення до житла чи іншого володіння особи: у випадках, пов'язаних врятуванням життя людей та майна, з безпосереднім переслідуванням осіб, яких підозрюють у вчиненні кримінального правопорушення (наприклад, переслідування злочинця, який щойно вчинив злочин. [5]

У випадку здійснення проникнення до житла чи іншого володіння особи саме таким способом, прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку або огляду

Слідчий суддя розглядає таке клопотання, перевіряючи, чи справді були наявні достатні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. У випадку відмови прокурора або слідчого судді погодити клопотання слідчого, дізнавача про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню.

Таким чином, можна стверджувати, що порушення недоторканності житла або іншого володіння особи можливо лише у випадку дотримання певних вимог: перш за все, наявність законно та обґрунтовано розпочатого кримінального провадження, в межах якого проводяться окремі слідчі (розшукові) дії, пов'язані із проникненням до житла чи іншого володіння особи, а також наявність законних підстав для їх проведення. Обов'язковим також є наявність рішення відповідних посадових осіб або добровільного дозволу особи, що є власником об'єкта. Важливим є розуміння того, що, як і інші конституційні права людини, право на недоторканність житла може бути порушено лише у певному обсязі. [2]

Список використаних джерел

1. Білоус О.В. Законодавча регламентація проникнення до житла чи іншого володіння особи під час кримінального провадження. Держава і право. Юридичні і політичні науки, 2014. С. 264-271

2. Вознюк, А. А., Грига, М. А., Дуда, А. В. Порядок проникнення до житла або іншого володіння особи: актуальні проблеми теорії та практики. The Order of Entrance to the House or other Property of a Person: Current Issues of Theory and Practice, 2021.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

4. Конституція України від 28.06.1996 р. (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.